

ERDÉLYI MÚZEUM

XI. kötet.

1894.

IX. füzet.

Minő fajúak a japánok (nipponiak)?

(Felolvasás az Erdélyi Múzeum-Egylet oct. 13. szakosztályi ülésén.)

Hogy nem-nyelvész barátaim által föltett eme kérdésnek nyilvános tárgyalására éppen akkor vállalkoztam, midőn a világ tekintete az elbizakodott Goliáthnak iszonyú nagy testén győztesen tapodó kis Dávidra van fordítva, meglehet a rossz akarat ebben *sikerimádást* fog látni. Minthogy azonban én már régebbi nyelvészeti dolgozataimban a távoli szigetország Bors-szem Jankóit olyan fajúaknak hirdettem, a minőnek utóbbi tüzetesebb tanulmányom is mutatja: azért, azt hiszem, senki sem mondhatja rólam elfogulatlanul azt, hogy én is úgy teszek, mint tett a beirutiak elbeszélése szerint a damaszkusi mészárlás alkalmával az odavaló héberség, midőn sietett a keresztyének gyilkolásában izzadó mohamedánokat az utcán hűsítő italokkal megvendégelni s *Aferin* (bravo!) kiáltással üdvözölni a derekasan végzett munkáért.

S attól sem félhetek, hogy a berlini lapok jogosan ismételni fogják azon gúnyos megjegyzést, a melylyel évek előtt kísérték némely magyar lapok a fölötti újongását, hogy a németiség bölcsészeti versenyében bizonyos Kovács nevű megyei írnoknak, tehát magyar embernek vindikálták a győzelmet.

Beirut városában nyomta egy német ismerősünk eme berlini lapot a kezembe, hogy olvassam el minő tóllakkal szeret nemzetünk pompázní. Elolvastam a visszakövetelt amphibium kitéréségek listáját azon megjegyzéssel: »nem mind arany, a mi fénylik.«

Ha eme régebbi dolgozataimban a negyven (40) milliót számláló szigetlakókról tüzetesebben beszéltem volna s ha az azokban foglalt nézetemnek szélesebb körben ismeretes voltát biztosan föltelezhettem volna: úgy minden sürgetésre sem vállalkozom vala arra, hogy ismert dolgot ismételjek csupán azért, mert a fehér mezőben piros napot hordó zászlót a győzelem szele lobogtatja.

Már egyetemi székfoglalómban, elészámlálva a velünk egyfajú

népek lakhelyét, említettem, hogy a *turáni* (szkytha, ural-altaji) nyelvcsalád legkeletibb ága (a japáni nyelv) addig terjed, a meddig a négy fő- és több apró szigetből álló (382 és fél ezer □ km. területű) Japánország terjed.

E szigetország legáltalánosabb neve a *Japán* (Dsapán), *Japon* (Zsapon), két kínai szónak a rontása, a melyek *Zsi-pun* hangzásúak és »nap-tő, nap-lenék« jelentésűek, mert Kelet-Kinára nézve a nap csakugyan eme szigetek felől látszik fölkelni. Maguk a szigetlakók eme két kínai szónak *Nippon* vagy *Ni-hon* kiejtést adtak s így a japáni magát *Nippon no hito* (v. *N. fito*) »nipponi ficzkó«-nak mondja, mert a nipponi *hito*, *fito* (ember) szónak társa, az én nyelvészetem szerint a székely *ficz-kó* kicsinyítő *kó* képzővel, a mely a nipponi nyelvben szintén kicsinyítő, de nem képző, hanem jelző, mint *ko-bito* (emberke).

Hogy minő alapon mondja több ethnographus a nipponi népet hol kinainak, hol malaynak, hol e kettő vegyülékének, én azt nem értem, mert már rég, hogy Boller s Edkins és más nyelvészek belátták s hirdették, hogy a nipponi nyelv a turáni családhoz tartozik; B. H. Chamberlain nipponi nyelvtudós pedig éppen fő fontosságot tulajdonít e nyelvnek a turáni (vagy ural-altaji) nyelvcsaládban.

Én életemben legelőször Szent-Pétervárott 1872-ben találkoztam nipponi emberekkel, tehát akkor, a midőn már megelőzőleg 10 hónapot töltöttem volt a nyugati mongolok közt. S minden koponyaméregetés nélkül is láttam, hogy a gömbölyű fejű, fekete hajú, napbarnította arcú, kis termetű fiatal úri emberek, a kiket a nipponi kormány tanúlni küldött volt Európába, a mongol tyust oly híven tüntették elő, mintha valódi mongolok voltak volna. S midőn később L. Rosny kis nipponi nyelvtanát áttanulmányoztam, világos volt előttem, hogy a nipponi nyelv a miénkkel egy természetű. Ezért érthetni boszankodásom, midőn Mongolországból hazatérve megboldogult Fogarasy János maecenásom által arról értesültem, hogy távollétem alatt s talán éppen a bécsi világiállításkor a nipponiak hivatalosan kérdést intéztek a M. Akadémia nyelvészeti osztályához: »ha igaz-e, hogy a nipponi nyelv a magyar nyelv rokona, a mint több európai nyelvész mondja?« s hogy a M. Akadémia két fő fiantsistája H. P. és B. J. sietett a kérdésre kereken tagadólag vála-

szolni. Persze hogyan is válaszolhattak volna másként, mikor a finn-yugra varázskőr már meg volt húzva!

Másodszor 1878-ban találkoztam *Shang-hai* városában, már nem nipponi férfiakkal, hanem nipponi nőkkel, a kiket, úgy látszik, a mostoha sors kényszerített elhagyni a bőség szigetét (*Akitsu-shima*), a mint Nippon egyik régi neve hangzik. S ezen nem ütközhetni meg, mert Nippon népessége csaknem oly tömött, mint Angliáé s így a szegényebb sorsú nők elhagyják a hazát és szolgálnak a kínai partokon lakó európai családoknál vagy többen összefogva theaházat és kisebbszerű éttermeket tartanak ugyancsak a kínai parti városokban. Hogy bizonyos nem turáni, tehát sokak szerint szellemesebb fajú emberek által árúltatnák magukat, mint a székely leányok Stambulban és Alexandriában, arról nincs tudomásom.

Ilyen theaházban hallottam az első nipponi dalt, a melynek rithmusa és dallama egészen azonosnak jött az én hallásom után egyik népdalunkkal, a mely így kezdődik:

Van neki van
Karika gyűrűje,
Barna szeretője.

Dso naku dso
Yokohama
Nagasaki hai!

A nő sír utánnad
Ó Yokohama
és Nagasaki városok.

Ha élne Kreitner Gusztáv útitársunk, bizonyíthatná, mennyire meglepett engem e nipponi népdalocska és a nipponi nők erősítése, hogy én bizonyosan sokáig éltem az ő hazájukban, mert különben hogyan tudhatnám én az asztalukon volt latin betűs nipponi könyvet olyan jó kiejtéssel olvasni. Minthogy az én fejem akkor tele volt a dél-indiai turáni népek különféle írásával s a kínai fogalomjegyek betanulásával, legkisebb gondot sem fordíthattam az illedelmesen kedves nipponi nők nemzeti nyelvére. Nem lévén festői tehetségem, nem is kísérlem meg a nipponi nők rajzát, hanem útalom

a kíváncsiakat itten lakó, sokat utazott honfitársunk: Vadóna János szép gyűjteményére, a hol kétszáz nipponi nő színes fényképén tanulmányozhatni a nipponi női arczot.

Ha akkor tudom vala, hogy a turánság második fő dokumentumát birjuk a nipponi nyelvben s hogy ennek igazi turáni jellegét és szókincsét főkép a nők őrizték meg éppen úgy Nipponban, mint Koreában a férfiak által üzött kinaisitástól, bizony nem mulasztottam volna el megdicsérni őket és buzdítani a nemzeti nyelv megőrzésének fontosságára, különösen mikor az szebb hangzású és határozottabb, mint a tudósok által dédelgetett idegen. Szívökre kötöttem volna, hogy »nyelvében él a nemzet« s hogy nemük elnyomása s lealacsonyítása egykorú a kínai nép és nyelv utánzásával.

Midőn a nipponi nép, a legenda szerint, hajóval az égből leszállt, azaz Korea hegyeit elhagyva az ázsiai continensről a *Tsushima* tengersizorokon át a hasonló nevű szigetekre s onnan a nipponi szigetországba hajózott, hogy ott új hazát foglaljon, bizonyosan nem birt semmiféle írással, mert különben nem lett volna szükséges, hogy a ker. időszámítás 286-ik évében *Ójin* (Ódsin) nipponi császár udvarába jött koreai királyfi legyen az első kínai írás és nyelv tanítója s hogy jóval később a kínai írásból egy nehéz és határozatlan szótag írást alkossanak.

A nipponi nyelv és köznép mivelődhetése tekintetéből szerencsés gondolatnak tartható, hogy a latin betűket használó *Romajikwa* társaság igyekszik a kínai nyűgöt félretenni.

Arra nézve, hogy a nipponi nép mikor hagyta el előbbi hazáját, *Koreát*, a mely név egyenesen a nipponi nyelv sajátja, egyik koreai nyelvtanírónak, J. Scottnak azon közlése nyűjtana némi tájékoztatást, hogy Korea mai népe a ker. időszámítás előtt 1122-ik évben kezdett megismerkedni a kínai irodalommal és műveltséggel. Tehát ama kort megelőzőleg jóval odahagyta volna a nipponi nép nagy zöme a félszigetet és pedig szerző szerint, szoríttatva vagy fűzelve a *Sungari* nevű mandsuországi folyó felsővidékéről délre nyomuló igen régi múltú koreai nép által. Ugyanezen szerző a mai koreai népben egy magasabb termetű s kevésbé mongolos arczú, tehát inkább egy mandsu külseű és egy kis termetű, mongolos arczú nipponi habitusu elemet különböztet meg s ebből következ-

teti, hogy az éjszokról jövő koreai nép mint hódító tolta ki az ott elszórva élt kis természetű nipponi nép nagy részét, míg a hátramaradt kisebb részt nyelvileg magába olvasztotta.

Azonban szerzőnek állítása s következtetése nem valószínű, még ha a fönti évszámot kínai írott forrás után közli is, mert e szerint a koreai nép csaknem 3 ezer év óta volna kínai befolyás alatt a nélkül, hogy a koreai nyelv turáni szerkezete egy cseppet is szenvedett volna; továbbá a koreai nyelvnek szorosabb rokonságot kellene hogy mutasson a mandsu nyelvághoz, pedig ezt mondani nem lehet. A mai nyelvészeti fölfogás szerint a számnevek, mint igen könnyen kölcsönözhető szókinés, a rokonság megállapításnál csak másodfokú szerepűek, de még sem csupa véletlenség, hogy a legtöbb turáni nyelvágban azonos számnév a *négy* (néd), a koreaiiban *neit*, *nét* és nem *duin*, mint a mandsu nyelvben. Az sem véletlenség, hogy a *nap* (dies) szó a koreaiiban azonos a Comorin fokához közel lakó tanulok *nál* szavával, és a magyar *nyár* szónak csaknem egyedüli társa a koreai *nyerem*, s hogy a magyar *sav*, *saj*, *só* szónak társai csak a tanul (*savar*, *savarkkam*, gond, *savitál*), koreai (sokom), nipponi (*shiwo*, *shió*) nyelvekben találhatók, míg a finn-yugráság 8 nyelve közül csak a vogulban van még *csakh* alakban.

Az sem valószínű, hogy a nipponi nép maradványával együtt is annyi századok után is csak 10 milliót tevő koreai nép, mint hódító üzte volna ki a ma 40 milliót számláló nipponi népet. Mert azt mondani, hogy a bevándorló nipponi nép az Aino-féle őslakókkal vegyülve szaporodott annyira, nyelvészeti okoknál fogva nem lehet. Nyelvészeti okok miatt nem hihetni azt sem, hogy a nipponi nép oly mesés korban vált volna el a többi turáni ágaktól s hogy a szigetországban ezer évnél tovább államot alkotott volna írás és minden műveltség nélkül. Mert ha a nipponi nyelv, mint valóságos vad törzsek nyelve, oly korán vált volna ki, hogyan mutathatna az alaktanilag és szótárilag oly meglepő egyezést a többi turáni nyelvágakkal s főkép a magyar és dél-indiai tanul ággal, a mint azt már rég bizonyította Edkins híres sinologus is.

Több mint 800 (nyolczszáz) magyar alapszónak társait tudom kimutatni a nipponi nyelvben, de mivel ezt egy külön munkában fogom közzé tenni, a főbb turáni nyelvek ragaival és képzőjével

együtt: azért ezúttal nem kívánom az igen tisztelt hallgatóságot hosszas nyelvészkedéssel untatni.

Csak azt említem meg, hogy a nipponi nyelv több névragai csaknem azonosak a magyar nyelvével, mint: **de, te** (helyrag magy. **t, at, et**) **e, ye** (székely mutativus *é*) **i, na, no** (helyrag magy. *n, on, ön*), **ni** (irány rag, magy. *ni, nozoku-ni, néz-ni, utsu-ni, üt-ni*), **ra** (helyrag, magy. *ra, re*), **tsu** (magy. *os, ös*), **ni-te**, (székely *ni-tt* pap-ni-tt van.) Hogy több, szlávnak hitt magyar szónak a társa s több nem elemezhető szónoknak gyöke és alkotó részei csak a nipponi nyelvben láthatók. Például a magyar *bába* (vas orrú *bába*, nipponi *baba*, öreg asszony, nagymama), *méz* (nip. *mitsu*, a melyet a szláv *med, miód* rontásának tartanak; *tata, tatus* (nip. *tata, toto, tete*), a mely még a latin nyelvbe is átment valamelyik turáni nyelvből; *csecs*, (nip. *chichi* = *csicsi*, koreai *csiet* = tej és csecs), a mely a finnisták szerint a vogul *šäk* (csecs) és finn *säkä* (szügy) szók rontása. Az annyiféleképen csúrt csavart régi *ochszin* (ma *asszony*) szó társa a megtisztelő nipponi *okkasan* (anya, mama); *nyereg* (nip. *norikura*) ez a finnisták szerint a török-tatár *ejer* szó kölcsönzete. *Tenyér*, nip. *te-no-hira*, kézlap, erre rimet sehol sem található a többi nyelvágakban, de még a *zsinég* szóra sem, míg a nip. nyelven *tsunag-i* (= köt, és kötő); az *ösmer* igénknek sincs máshol társa, mint a nip. *osowar-i* igében. A székely *szaj* (fagy, jég, *szajlik*, kezd jagedni) szót a lapp *csnoke* (fagyos, földszín) rontásának tartják, pedig a nipponi nyelvben *zai* (jég, fagy) *sae* (*szae*, fagy); székely *csucusu* (hús) a nip. *shishi* (hús, disznó), *kocsi* nip. *koshi* stb. A *mu-tat, matat, motoz* igékre sincs sehol rim a nipponi nyelven kívül, a hol *ma, me, mi, mu* »szem« jelentésű, *mi-se* = *mu-tat* és *moto-m-e* = *motoz, matat, keres* stb.

De térjünk vissza a koreai nyelvtan szerzőjéhez, a ki a félsziget lakóiban két különböző népelem vegyületét látja. Szerintem nem egészen szükséges mindjárt vegyületet keresni és látni, mert nem látunk-e elég példát, hogy ugyanazon szülőpárnak egyik gyermeke törpe, a másik meg igen is magas termetű, a nélkül, hogy az egyik vagy másik korecs volna! Hogy azonban a turáni nyelvcsalád népeinél s kivált a kevésbé kereszteződötteknél a kis termet és gömbölyű fej az általános, azt elvitatni nem lehet, akár a mai

népeket nézzük, akár a történetírókat kérdezzük. És ez természetes is, mert hol az az igazi turáni nép, a mely a körülmények engedelmeivel lovas nép nem volna s kivált a múltban az nem lett volna? Úgy, hogy alig lehet megmondani, ha a turánit népek azért voltak-e lökedvelők, mert rájuk, rövidlábúakra nézve, a messze vidéket közelivé csak a kitűnő ló teszi, a mint a mongol közmondás tartja; vagy azért kistermetűek, mert lóra termettek s azon nőttek föl, a mint a mongol népdal mondja. Van-e furább látvány, mint az erőssége mellett is gözsörgő öszvéren lógázó mamlasz kínai, a kiből sokszor két-három mongol is bőven kitelnék s a ki alatt a legerősebb mongol ló is nyomorékká lenne csakhamar.

Meglehet a természet a szegény ló iránti irgalomból fosztotta meg a nagy testű kinaít a lökedveléstől.

A kissé fáradságosabb nyelvtanulásnál a koponya méregetést jobban kedvelő néprajz-írók szeretik, a mint tudva van, a turáni faj típusát, a mongoléval azonosítani. Pedig ez éppen olyan eljárás, mint volna az, ha azt mondanók és hirdetnők a tankönyvekben, hogy az indo-európai nyelvesalád népeinek közös típusa az egyik-másik szláv-törzsnél látható *hosszú arcz, hosszú hegyes orral, üvegszínű szemmel, kenderszín hajjal, és hosszú vézna nyakkal* stb. Vagy ha a sémi-család eredeti típusául az Aden városában strucz-madár tollat áruló czinober vörös hajú héberekét mondanók, a kiknek vastag és hápa-hupás orrmány-lélével díszített arcza a szemlélőt az egyiptomi kecske típusára emlékezteti, ha ezt előbb látta, vagy megfordítva. És gondolkozóba esik, hogy a kettő közül melyik a minta s melyik az utánezat.

Az sem igaz, hogy a gyér szakál a turáni faj általános jellemzője; élettani tény, hogy a vérmes véralkatúaknál az arcz kevesebbé szőrös, fajkülönbség nélkül. A mongol és nipponi embernek részben azért van gyér-szakála, részben meg azért is, mert mind a két nemzetbeliek már századokon s talán ezredeken át gyakorolják a szakál kitépését.

A *haj egyenessége*, az igaz, csaknem általánosan jellemző s ez is a turáni népek egyik hibája, kivált a mai korban, a midőn az egyenességnél a rókák ősi erénye sokkal előnyösebb, úgy, hogy egy kis göndörhajúság a turáni népeknek sem ártana.

A kérdésre, hol volt a nipponi nemzet eredeti bölcsője, csak

azon általános választ adhatjuk, hogy ott, a hol a száz milliónál többet számláló tamul, hun-magyar, török-tatár, mongol, mandsu, koreai és a többi kisebb turáni népeké volt, t. i. az egytagú és hajlító nyelvcsaládok népeinek bölesője közelében . . .

Ezen rövid tájékoztatás után nem hagyhatom érintetlen azon kérdést, miért győztek idáig a sokkal kisebb számú, csaknem piczi természetű nipponiak a 10-szeresnél nagyobb számú és óriási természetű kínaiak ellenében? Tudom jól, sokak vélekedése az, hogy a nipponi nemzet győzelme tisztán a német hadászat győzelme. Ezek ellenében mások azt mondhatnák, hogy hátha most is az történt, a mit minden turáni fajú, sőt mások hagyománya is emleget, hogy az óriásokon a törpék sokszor diadalt arattak.

Ki nem ismeri a magyar népmese Bors-szem Jankó, Bab-szem Jankó nevű alakjait, a kik piczi természetük daczára is mindig győztesek. A mongol népmese hősei sem óriások, hanem inkább törpék, a kik az ellenfelet térdig, övig és nyakig vágják a földbe.

En részemről egyik véleményt sem tartom egészen igaznak. Az első véleményét azért nem, mert határozottan tudom, hogy a kínai óriást sem a francziák tanították úgyútni és fegyvert forgatni, hanem a németek. A kis természetű nipponiak pedig nemcsak a németektől tanultak, mert mint előbb említettem, a hetvenes években a nipponi nemzet fiából többen voltak tanulás végett kiküldve Orosz-, Német-, Francia- és Angolországba s ezek tanultak is, de nem úgy, mint a török és egyiptomi kormányok által kiküldött fiatal efendik. Úgy látszik, a mongol néphagyomány által a haldokló Csinggisz kán szájába adott végrendeletet, »hogy utódja igyekezzék a nem nagy tudományú mongol népet mindenképen fölvilágosítani«, a mongol és mandsu unokák helyett a nipponi uralgó teljesítette.

A mint tudva van, 1600 körül foglalta el a 4—5 milliónyi turáni fajú mandsu nép az óriási kínai birodalmat s kormányozta azt hol több, hol kevesebb erélylyel. De a mai mandsuk, a mint látszik, nem bírják többé az Aiszin Gioro mandsu népének ősi erényét. Meglehet a mandsuk előtt is gyakran ismételték az olyan lelkesítő beszédeket, mint a minővel, értesülésem szerint, a M. Akadémia egyik kitűnősége nemrég szerencsétlente a fővárost, a midőn azt bizonyítgatta, hogy a honfoglaló turáni magyar vérből a mai

nemzetben már egy csepp sincs és a hálás publikum örülten tapsolt! Nem volt senki, a ki azt kérdezte volna az akadémikus úrtól, ugyan kinek köszönhetni a magyar Akadémia lételét, ha nem turáni nemzetünk főurai lelkesülésének?! Nem kívánám, hogy a sors próbára tegye nemzetünket, mert nagy a valószínűség, hogy az akadémiai fölolvasó tapsoló hallgatóságával együtt a kínai hősök példáját találná utánozni. A mandsuk a kevés híján három százados uralkodás alatt megtanulták az udvarias alattvalóktól, hogy minden szép és jó, de legszebb az élet, kivált ha azt békében a piczi gyökű bájos lotus virágok közt élvezhetni.

A kínai emberre nézve annyira kedves az élet, hogy az élet-igytig tartó börtön-büntetés reá nézve annyi volna, mint egy élet-hosszig tartó kényelmes nyugdíj egy európai emberre nézve. Menyire más a turáni fajú nipponi ember jelleme, a ki a törvénynek halálra szóló ítéletét egész hidegvérrel önmaga hajtja végre hasának fölmetszése által s csak midőn ezt megtette, lép elé a törvény szolgálja a kinlódás megrövidítésére.

Ezert én a nipponiak eddigi győzelmét annak tulajdonítom, hogy ők a turáni ősi erényt, az egyenességet, az istenekkel is daczó elszánt akaratot egyesítették a kínai hangya szorgalommal, a kínai önhittség nélkül, a mely nem hajlandó más nemzetben elismerni semmiféle előnyt és érdemet. S őszinten óhajtom, hogy az emberiség javára s a turáni faj dölyfös lenézőinek okulására véglegesen is a fehér mezőben pirosuló nap maradjon győztes a kínai fantasztikus sárkány fölött!

BÁLINT GÁBOR.